

Likovnost u slikovnicama kod djece predškolske dobi

Brlek, Nives

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:094190>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-14**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

NIVES BRLEK

ZAVRŠNI RAD

**LIKOVNOST U SLIKOVNICAMA
KOD DJECE PREDŠKOLSKE DOBI**

Čakovec, rujan, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Čakovec)

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: Nives Brlek

**TEMA ZAVRŠNOG RADA: Likovnost u slikovnicama kod djece
predškolske dobi**

MENTOR: mag.art, Andrija Večenaj, predavač

Čakovec, rujan, 2024.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. SLIKOVNICA	2
3. PRVA HRVATSKA SLIKOVNICA	3
4. FUNKCIJE SLIKOVNICE	3
4.1. ZABAVNA FUNKCIJA	4
4.2. INFORMACIJSKO- ODGOJNA FUNKCIJA.....	4
4.3. SPOZNAJNA FUNKCIJA.....	4
4.4. ISKUSTVENA FUNKCIJA.....	5
4.5. ESTETSKA FUNKCIJA	5
4.6. GOVORNO- JEZIČNA FUNKCIJA.....	6
5. PODJELA SLIKOVNICA	7
6. RAZLIKA IZMEĐU SLIKOVNICE I ILUSTRIRANE KNJIGE	8
7. TEKST U SLIKOVNICI.....	9
8. LIKOVNOST SLIKOVNICE	10
9. KAKO PODUČAVATI LIKOVNOST?.....	12
9.1. UČIMO GLEDATI	15
10. KAKO DJECU PRAKTIČNO PODUČAVATI ELEMENTIMA LIKOVNOG DJELA U SLIKOVNICI ? ...	20
11. RAZLOZI ZAŠTO DJECU TREBA PODUČAVATI LIKOVNOST U SLIKOVNICAMA	24
12. LIKOVNA AKTIVNOST PROVEDENA U VRTIĆU	26
13. ZAKLJUČAK.....	44
14. LITERATURA.....	45

SAŽETAK

Tema mojeg završnog rada je likovnost u slikovnicama kod djece predškolske dobi. Djeca od malih nogu listaju i proučavaju slikovnice, iako ih ne znaju čitati, djeca se zanimaju za slike u slikovnicama.

Ovaj završni rad sastoji se od dva dijela, teorijskog i praktičnog. U prvom dijelu rada definirana je slikovnica te je opisana prva hrvatska slikovnica. Također opisana je podjela slikovnica te njezine funkcije. Slikovnica djeci nije važna samo zbog teksta, važnu ulogu imaju slike u slikovnici te je zbog toga u ovom radu definirana likovnost u slikovnicama, također je opisano kako podučavati djecu likovnost i kako ih podučavati elementima likovnog djela u slikovnicama.

U drugom, praktičnom dijelu ovog rada prikazana je likovna aktivnost koja je provedena u dječjem vrtiću. Aktivnost je provedena s djecom od 4 do 7 godina. Motivacija za provedenu aktivnost bila je slikovnica koja je detaljno opisana prije likovne aktivnosti, sam proces likovnog stvaralaštva te su na kraju analizirani neki dječji radovi koji su se istaknuli.

Pretpostavljam, da će likovnost u slikovnici utjecati na izgled dječjih radova. U zaključku završnog rada navest ću je li moja hipoteza bila točna i koji su ishodi ove likovne aktivnosti.

Ključne riječi: slikovnica, likovnost, funkcije slikovnice, slika i crteži

SUMMARY

The topic of my final thesis is art in picture books for preschool children. From a young age, children browse and study picture books, even though they cannot read them, children are interested in pictures in picture books.

This final thesis consists of two parts, theoretical and practical. In the first part of the paper, the picture book is defined and the first Croatian picture book is described. The division of picture books and their functions are also described. A picture book is not important to children only because of the text, the pictures in the picture book play an important role, and that is why this paper defines art in picture books, it also describes how to teach children art and how to teach them the elements of a work of art in picture books.

In the second, practical part of this work, an art activity that was carried out in a kindergarten is presented. The activity was carried out with children from 4 to 7 years old. The motivation for the activity was a picture book that was described in detail before the art activity, the process of art creation itself, and at the end some children's works that stood out were analyzed.

I assume that the art in the picture book will affect the appearance of the children's works. In the conclusion of the final paper, I will state whether my hypothesis was correct and what the results of this artistic activity are.

Keywords: picture book, art, picture book functions, picture and drawing

1. UVOD

Suvremena dječja knjiga, posebno slikovnica, pred djecom i odraslima otvara mnoštvo vrlo životnih tema koje uključuju iskustva u obitelji, školi i na svim pozornicama stvarnoga, svakodnevnog života. (Zalar, Boštjančić, Schlosser, 2008.)

Knjiga za najmlađe ne ograničuje se samo na lijepe događaje i doživljaje, već se trudi obuhvatiti život u njegovoj punini- i riječju i slikom. (Zalar, Boštjančić, Schlosser, 2008.)

Slikovnica je nastala u okrilju dječje književnosti. Nije započela u okrilju likovne umjetnosti kao knjiga slika u čije se pojedine primjerke ponekad dodavao i tekst. (Majhut, Batinić, 2017.)

Obilježjima i značajkama slikovnica bave se brojni stručni i znanstveni radovi. Najvećim dijelom oni su upućeni pedagoškom kadru koji u institucionalnom kontekstu, vođen standardima poticajnog čitanja i kvalitetne slikovnice, posreduje djeci njima namijenjenu knjigu. (Dječja slikovnica u perspektivi suvremenih roditelja <https://hrcak.srce.hr/file/411092> 9. srpnja 2024.)

Dijete je osnovna svrha postojanja slikovnice. Njemu je potrebna slikovnica koja će biti u skladu s njegovim potrebama i iskustvom, pratiti i podupirati njegov razvoj, odgovoriti na njegove trenutne, ali i specifične potrebe i interese. (Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu <https://hrcak.srce.hr/file/136168> 22. srpnja 2024.)

1. SLIKOVNICA

Slikovnica je djetetova knjiga, njegov prvi udžbenik (Hlevnjak, 1999). Njome ono prelazi iz situacijskog ambijenta u kontekst simbola. Otkrivanje medija pisane riječi razvija djetetovu spoznajnost i govor, obogaćuje njegove emocije, zadovoljava potrebu za novim i nepoznatim (Majhut, Zalar, 2008). Promatrajući svijet očima umjetnika, ono stječe uvid u nesvakidašnje pojave. Potkrepljujući istraživački duh, čitanje podržava maštu i radoznalost djeteta (Lisičić, 1973). Ljubav prema slikovnici početak je razvoja čovjekove sveobuhvatne potrebe za knjigom (Zalar, Kovač-Prugovečki, Zalar, 2009) (Dječja slikovnica u perspektivi suvremenih roditelja <https://hrcak.srce.hr/file/411092> 10. srpnja 2024.)

U općoj definiciji dječjih slikovnica koju predlaže Američko udruženje knjižničara (ALA, 2008), navedeno je da se slikovnice za djecu: „... razlikuju od ostalih knjiga s ilustracijama koje osiguravaju vizualno iskustvo za djecu. Slikovnica ima sadržajno jedinstvo tijekom priče, teme ili pojmovnog okvira, razvijenog kroz slijed slika koje sačinjavaju knjigu (Nove razine interaktivnosti dječjih slikovnica <https://hrcak.srce.hr/file/222636> 10. srpnja 2024.)

Slikovnica kao specifična vrsta dječje knjige kakvu danas poznajemo-namijenjena djeci u dobi do osam godina s dominantnom slikom komponentom-razvila u 19. stoljeću. Sam pojam javlja se znatno prije i u početku označava svaku knjigu opremljenu slikama. (Majhut, Batinić, 2017.)

Slikovnica je dječja knjiga par excellence (Crnković i Težak, 2002:15), važno prvo literarno-likovno djelo u životu djeteta (Visinko, 2000:41). Slikovnica je prva knjiga. Slikovnica je i riječ i slika (Škrinjarić, 1980:59). Ona je prvi doticaj djeteta s umjetnički napisanom riječju, a upotrebljava dva puta komunikacije: likovni i jezični. Nikako ju ne možemo nazvati čisto književnom vrstom, kad je jednako bitna značajka slikovnice upravo slika. Slikovnica je kombinacija likovnoga i književnog izraza. Djeca ju gledaju, dodiruju i upoznaju već u prvoj godini života, a udaljuju se od nje tek u drugome razredu osnovne škole (Crnković i Težak 2002). (Majdenić, 2019.)

Slikovnica je pripovjedni format koji kombinacijom riječi i slika priča jedinstvenu priču. U svojoj najboljoj verziji slikovnica je umjetnička knjiga koja

likovno i literarno angažira čitateljice i čitatelje svih uzrasta te im pruža slojevito i poticajno čitateljsko iskustvo. (Bukvić Pažin, Ott Franolić, 2023.)

2. PRVA HRVATSKA SLIKOVNICA

Sam početak pojavljivanja slikovnica u Hrvatskoj za sada nam je posve skriven jer ne znamo kada su i u kojoj mjeri hrvatski knjižari imali u ponudi strane slikovnice koje su kupovali hrvatski kupci, niti je li tomu prethodila praksa Hrvata koji su iz inozemstva donosili slikovnice svojoj djeci, pa su hrvatski knjižari, vidjevši da postoji tržište odlučili ponuditi inozemne slikovnice u vlastitim knjigama. (Majhut, Batinić, 2017.)

Prvu slikovnicu na hrvatskom jeziku nije napisao Hrvat niti ju je objavio hrvatski nakladnik, nije čak ni objavljena u Hrvatskoj. Objavljena je u Pešti u nakladi mađarskog nakladnika. No objavljena je na hrvatskom jeziku. (Majhut, Batinić, 2017.)

Prva slikovnica na hrvatskom jeziku je Mala obrazna Biblija ili Poglavitni događaji Staroga i Novoga zakona predstavljeni u 90 obraznih mladeži slavjanskog prikaza, a izvorno ju je na mađarskom napisao Alojz Grynaeus. Objavljena je u Pešti 1854. u nakladi Alajosa (Vekoslava) Bučanskoga. (Majhut, Batinić, 2017.)

3. FUNKCIJE SLIKOVNICE

Slikovnica može imati sljedeće funkcije: zabavnu, informacijsko-odgojnu, spoznajnu, iskustvenu, estetsku, a moguće je dodati i govorno-jezičnu funkciju. (Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu, <https://hrcak.srce.hr/file/136168> 10.srpnja 2024.)

Navedene se funkcije međusobno isprepliću, rijetko se jedna ostvaruje neovisno o drugoj, a posebice je to izraženo kod govorno-jezične funkcije. Ona se ostvaruje paralelno s ostalim funkcijama, a često i kao njihova posljedica. Budući da je slikovnica najčešće prvi pisani tekst s kojim se dijete susreće (Nikolajeva 2003), njezinu je ulogu općenito, a posebice u okviru općega razvoja djeteta i uloge u razvoju njegova

jezika, moguće označiti kao vrlo važnu. (Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu, <https://hrcak.srce.hr/file/136168> 11.srpnja 2024.)

4.1. ZABAVNA FUNKCIJA

Zabavna funkcija često je preduvjet za ostvarivanje ostalih. Da bi ostale funkcije mogle biti ispunjene, slikovnica mora djetetu pružiti zabavu (Čačko 2000). (Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu, <https://hrcak.srce.hr/file/136168> 10.srpnja 2024.)

4.2. INFORMACIJSKO- ODGOJNA FUNKCIJA

Informacijsko-odgojna funkcija slikovnica omogućuje da dijete razvija mišljenje - sposobnosti analize, sinteze, usporedbe, uopćavanja; pomaže djetetu razumjeti kauzalne veze među stvarima i pojavama te doći do potrebnih informacija, kao i osvijestiti i riješiti probleme kojih nije bilo svjesno ili ih nije znalo izraziti (Čačko 2000), a ujedno osigurava djetetu pristup sadržajima vezanim uz njegove osjećaje, zdravlje, osobine ličnosti i ponašanje te uz odnose u obitelji i društvu. (Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu, <https://hrcak.srce.hr/file/136168> 10.srpnja 2024.)

U najširem smislu svaka slikovnica ima određenu odgojnu funkciju, no ovdje mislimo na njezinu dominantnu ulogu, odnosno na slikovnice kojima je cilj utjecati na razvoj određenih ćudorednih i moralnih vrijednosti te na ponašanje djeteta. Slikovnica je zahvaljujući svojim specifičnostima- dominaciji slike nad tekстом, ciljanoj skupini i graničnom položaju i percepciji između igračke i knjige- izbjegla zamku pretjerane pedagogizacije, a time i knjige kojom su odrasli. (Majhut, Batinić, 2017.)

4.3. SPOZNAJNA FUNKCIJA

Spoznajna funkcija ima zadaću djetetu omogućiti provjeru njegovih spoznaja i znanja o stvarima, odnosima i pojavama te time pružiti povratnu informaciju o njihovoj ispravnosti (Čačko 2000, Crnković i Težak 2002). (Slikovnica:

prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu, <https://hrcak.srce.hr/file/136168> 10.srpnja 2024.)

Spoznajna funkcija svake slikovnice osigurava djetetu da u svakom trenutku može provjeriti znanje koje je steklo, te da provjeri i potvrdi točnosti i ispravnost informacija ili događaja koje su vidjeli i spoznali te naučili ili pak iskusili. Svrha tog procesa je uočavanje mogućnosti sigurne nadogradnje i daljnjeg razvoja. Spoznajna funkcija slikovnice također omogućuje djetetu provjeru stečenih stavova i saznanje o tome da li su isti adekvatni, a sve u svrhu toga da ih dijete može sa samopouzdanjem iznositi u svoje okruženje, po potrebi ih braniti ili se za iste zalagati kod neistomišljenika (Majhut, Batinić, 2017).

4.4. ISKUSTVENA FUNKCIJA

Iskustvena funkcija slikovnice sastoji se od pružanja posrednoga iskustva djetetu. Mnogo toga što dijete ne može doživjeti neposrednim iskustvom ono može naučiti i spoznati kroz slikovnicu. Slikovnica primjerice omogućuje djetetu učenje o multikulturalnosti i multietničnosti, traumatičnom iskustvu rata ili nasilja, o posebnim potrebama pojedinaca te drugim društvenim temama (Nikolajeva 2003), starim zanatima, dalekim zemljama i sl. U slikovnicama se takve teme obrađuju na zanimljiv, duhovit način, nenametljivo i u prenesenom značenju. (Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu, <https://hrcak.srce.hr/file/136168> 11.srpnja 2024.)

4.5. ESTETSKA FUNKCIJA

Estetska funkcija slikovnice ima zadaću kod djeteta izazvati različite emocije i doživljaje. Kroz estetsku funkciju omogućuje se razvijanje osjećaja za lijepo te izgrađivanje ukusa (Čačko 2000), utjecaj na oblikovanje stavova i zanimanje za knjigu te razvoj ljubavi prema čitanju iz užitka ili zabave. (Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu, <https://hrcak.srce.hr/file/136168> 11.srpnja 2024.)

Pokret za umjetnički odgoj naglasio je važnost estetske dimenzije odgoja. Odgoj za umjetnost pomoću umjetnosti podrazumijevao je poticanje razvoja kreativnih potencijala djeteta, popularizaciju i demokratizaciju umjetnosti. Slikovnica je bila iznimno pogodan medij za umjetnički odgoj od rane dobi. Stoga su se njegovi zagovaratelji, pod utjecajem engleskih umjetnika Williama Morrisa i Waltera Cranea, koji postavljaju nove standarde književne umjetnosti, počeli, među ostalim, baviti i umjetničkom dimenzijom slikovnice odnosno njezinom slikovnom komponentom. Traži se prava umjetnost, jer „specifična dječja umjetnost ne postoji“, smatra Wolgastov suvremenik i kolega Wilhelm Spohr, no ipak daje smjernice za primjerene slike koje ne bi trebale imati neodređene tonove i mnogo pomiješanih boja, a „najbolja su umjetnička djela velikih kolorista, koji se u velikim plohamo usude staviti jednu pokraj druge crvenu, plavu, zelenu, čija nas umjetnost obavija ljepotom i veličinom i oživljava čežnju za čistim sferama“(Wolgast i Spohr 1900.). Pokret za umjetnički odgoj odnosno umjetnički pokreti početkom 20. stoljeća doista su iznjedrili umjetničku slikovnicu. (Majhut, Batinić, 2017.)

4.6. GOVORNO- JEZIČNA FUNKCIJA

Govorno-jezična funkcija slikovnica potiče i podupire razvoj fonemske i fonološke osviještenosti, djetetov morfološki i sintaktički razvoj, usvajanje i bogaćenje rječnika, upoznavanje karakteristika teksta i načina njegova funkcioniranja te drugih predčitačkih vještina. (Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu, <https://hrcak.srce.hr/file/136168> 11.srpnja 2024.)

Slikovnica kao prva djetetova knjiga, kako je često nazivamo, uvodi dijete u svijet pisane kulture i pruža mu prva čitateljska iskustva, pa i kada samo nije samostalni čitatelj. Uz poticaje jezičnom razvoju, ona može imati važnu ulogu u razvoju u razvoju kulture čitanja i kulture slušanja kao ključnih vještina za školski uspjeh. (Majhut, Batinić, 2017.)

U današnjem svijetu teško je, a da ne čujete koliko je važno da čitate svojem djetetu. To je prava istina koja nikada ne može biti prenaplašena. Međutim, to na što možda ne pomišljate je da je čak i u ovoj dobi, u drugoj godini bebina života, čitanje važna aktivnost. Uspostavljanje rutine čitanja knjiga djetetu u ovoj ranoj dobi

pomažete da rano osvijesti važnost čitanja. Također uspostavljate rutinu koja će, nadajmo se, trajati i onda kada dijete samo postane čitač. (Apel, Masterson, 2004).

5. PODJELA SLIKOVNICA

Slikovnice se dijele na osnovi različitih kriterija. Široku podjelu donose B. Majhut i D. Zalar (2008), koji dijele slikovnice s obzirom na oblik, strukturu izlaganja, sadržaj, likovnu tehniku i sudjelovanje recipijenta. Slikovnice po obliku su leporello, pop-up, nepoderive, slikovnica igračka te multimedijaska slikovnica koja uključuje sliku, tekst i zvuk. U svijetu je sve češća i elektronička slikovnica. S obzirom da njezina izrada, uz likovnu i tekstualnu komponentu, uključuje i primjenu novih tehnologija, a ta činjenica ujedno podrazumijeva i njihovu primjenu pri korištenju slikovnice, kao takva postaje predmetom posebnih istraživanja. U Hrvatskoj su se elektroničke slikovnice tek počele pojavljivati. Prva slikovnica za iPad i iPhone jest Slonić Oscar Andree Petrlik Huseinović. . (Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu, <https://hrcak.srce.hr/file/136168> 11.srpnja 2024.)

Po strukturi izlaganja slikovnice mogu biti narativne i tematske. Prema sadržaju mogu biti vrlo raznolike i gotovo je nemoguće navesti sve skupine tema kojima slikovnice pripadaju. Među najzastupljenijim su temama životinje, svakodnevni život, abeceda, igre, fantastika. S obzirom na vrstu tehnike koja je upotrijebljena pri oblikovanju likovne dimenzije mogu biti fotografske, lutkarske, slikovnice stvarnih dječjih crteža i crteža umjetnika, strip-slikovnice te interaktivne slikovnice. U odnosu na sudjelovanje recipijenta postoje slikovnice kojima se dijete samostalno služi i one za koje je potrebno posredovanje roditelja. (Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu, <https://hrcak.srce.hr/file/136168> 12.srpnja 2024.)

Razlikujemo dvije podjele ove dječje književne vrste. Jedna podjela slikovnice je prema primjerenosti dobi djeteta, dok je druga prema načinu prezentacije sadržaja. Kada govorimo o primjerenosti slikovnice dobi djeteta, možemo izdvojiti tri razvojna stupnja djeteta predškolske dobi, pa mu tako i odabiremo prigodne slikovnice. Prvi razvojni stupanj obuhvaća djecu od jedne do dvije godine i njima se najčešće daju slikovnice bez teksta. Drugi razvojni stupanj čine djeca od dvije do četiri godine starosti, kojima se daju za njihov uzrast primjerene slikovnice, a to su najčešće one s vrlo malo prisutnoga teksta, dok se djeci u trećem razvojnom stupnju čitaju slikovnice s

optimalnom količinom slike i teksta. Treći razvojni stupanj obuhvaća djecu od četvrte do šeste godine starosti. Kod ove je podjele naglasak na tome da dijete svaku slikovnicu koju dobije u ruke ili koja mu se čita, percipira, usvoji i razumije. Druga podjela prema načinu prezentacije sadržaja: slikovnice bez teksta, slikovnice s vrlo malo teksta, slikovnice s kraćim poučnim pričama iz života djece, slikovnice s umjetničkim autorskim tekstovima i slikovnice-bajke. (Majdenić 2019.)

6. RAZLIKA IZMEĐU SLIKOVNICE I ILUSTRIRANE KNJIGE

S obzirom na često poistovjećivanje slikovnice s ilustriranom knjigom, potrebno je nakon definicije pojma slikovnica razgraničiti ta dva izraza. Ilustrirana je knjiga naime slobodna veza ilustracije i teksta. Namjena je ilustraciji u takvim knjigama razvoj čitateljskih predodžbi djeteta, iako ono može imati vlastito viđenje pročitanaoga. Osim toga, one mogu pobuditi želju djeteta da pročita baš tu određenu ilustriranu knjigu (Javor, 2000). U slikovnici slika nije ilustracija teksta, kao u ilustriranoj knjizi (Crnković i Težak, 2002: 16). Ilustracija služi za obogaćivanje doživljaja, preciziranje teksta i radnje (Javor, 2000). Ona je svojevrsan dodatak tekstu koji bi našao mjesto u glavama mladih čitatelja i kad ne bi bio oslikan na papiru. (Majdenić, 2019.)

Od slikovnice se razlikuju i ilustrirane knjige, ali ne primarno po dužini teksta, već po tome što je u njima funkcija ilustracija radikalno drugačija. Slike su u ilustriranoj knjizi ukras pripovijedanju: one ne pripovijedaju same, kao što bi to u slikovnicama morao biti slušatelj. U slikovnici dakle slika i tekst nužno razgovaraju: nekad jedno drugo dopunjuju, nekad si međusobno proturječe, nekad osmisle potpuno nove odnose. (Bukvić Pažin, Ott Franolić, 2023.)

Pristup slikovnici upravo s pozicije odnosna ilustrirane knjige i slikovnice nama se čini osobito važnim. Pristup povijesti slikovnice mora početi od suštinske utemeljenosti slikovnice u dječjoj književnosti. Odnos ilustrirane knjige i slikovnice omogućit će nam istraživanje razvoja slikovnice iz njezine tradicije sve do njezine današnje relativne autonomnosti. Slikovnica je nastala u okrilju dječje književnosti. Nije započela u okrilju likovne umjetnosti kao knjiga slika u čije se pojedine

primjerke ponekad dodavao tekst. Za neke druge pristupe slikovnici, primjerice teorijske, moguće je, pa i neophodno, ispitivati logičke odnose slike i teksta, ali bavljenje poviješću slikovnice zahtijeva stalnu svijest o postupnoj tranziciji pojedinih razvojnih etapa u kojima je neprestano prisutan dijalog slikovnice i ilustrirane knjige. Zato nam se čini da je za povijest slikovnice, za puno razumijevanje njezina razvoja, od presudne važnosti zauzeti točku gledišta koja omogućuje malo širi okvir od pogleda samo na slikovnicu i koja uvijek barem na margini vidi i ilustriranu knjigu. (Majhut, Batinić, 2017.)

7. TEKST U SLIKOVNICI

Slikovnica je knjiga u kojoj riječ ne smije biti prisutna (Škrinjarić, 1980: 59). Iako je likovna dimenzija ono što djetetu mnogo duže ostaje u pamćenju nego sama riječ, na smijemo zanemariti važnu ulogu teksta u slikovnicama. U najkvalitetnijim, djeci najprikladnijim slikovnicama tekst je potpuno ravnopravan sa slikom. Rečenice u slikovnici svakako trebaju biti sažete, oslobođene nepotrebnog kiča, ponukati dijete na maštanje, zamišljanje pa i stvaranje svoje vlastite priče (Škrinjarić, 1980). Otprilike dvije trećine slikovnica sadrže poeziju, petina ih je napisana u prozi, a tek jedna desetina bez teksta ili s malim udjelom teksta (Javor, 2000). Zahtjevi teksta slikovnice uistinu su sveobuhvatni: jezična ispravnost i čistoća, jednostavnost govora, prikladan obujam i sadržajna punoća. Osim toga, tekst slikovnice, u kojem god obliku, stihovima ili prozi, treba biti jasan, poticajan i poetski. Ona svojim rečenicama treba prenositi vrijednosti čitavoga društva, kako bi dijete od malih nogu znalo razlikovati dobro od lošeg (Posilović i dr., 1986). Također, broj riječi u rečenicama ne bi smio prijeći svega pet, a strukturom sve rečenice trebaju biti jednostavne ili jednostavno složene i najjednostavnije zavisne, međutim, oštro je naglašeno izbjegavanje inverzije (Furlan, 1978). (Majdenić, 2019.)

Najbolji dječji sadržaji su jednostavni, ali ne i pojednostavljeni, a to vrijedi i za jezik kojim su slikovnice i dječje knjige napisane. Kvalitetna slikovnica jezik tretira s pojmom, bilo da je riječ o slikovnici izvorno napisanoj na hrvatskom ili prevedenoj. Budemo li djecu od najranije dobi izlagali raznolikim riječima i vrstama tekstova, ona će s vremenom moći čitati sve složenije sadržaje, uključujući i one jezično posebne. Kako bi jezik u slikovnicama izvorno napisanima na stranom jeziku bio što bogatiji i nijansiraniji, važni su nam dobri prevoditelji jer oni svojim razumijevanjem

slojevitosti mogu oživjeti te priče i dati im dodatnu vrijednost. (Bukvić Pažin, Ott Franolić, 2023.).

8. LIKOVNOST SLIKOVNICE

Slika također mora zadovoljavati određene zahtjeve u svrhu stvaranja kvalitetne, estetski, umjetničke, jezično i likovno vrijedne slikovnice. Jedan od osnovnih zadataka u izradi slikovnice je likovnost vrlo visokih, umjetničkih dometa. Slikovnica primarno komunicira slikom. Slika nije samo slika. Ona je prije simbol. Ne smije i ne želi otkriti djetetu sve. Pomoću najjednostavnijih linija i oblika želi uvesti dijete u poruke koje sama slikovnica nudi, a to znači angažirati svijest djeteta (Posilović i dr., 1986.). Cilj slika u slikovnici nije doslovno ispričati priču, već je doživjeti, zamisliti, oživjeti. Dakle, primarna je uloga slike aktivirati duh djeteta (Belamarić, 1978). S obzirom na to da je slikovnica već od najmlađih dana sredstvo odgoja, obrazovanja i učenja, svaki likovni trag u njoj treba prenositi vrijedne umjetničke doživljaje, ali i točne, istinite, korisne informacije iz neposredne i nepoznate okoline. I tekst i slika trebaju biti oslobođeni kiča, pretjerivanja i nepotrebnih detalja. Likovni sadržaj treba prenijeti osnovnu informaciju, a da se pritom velika pozornost pridaje odnosu veličina, logičkim vezama među sadržajima, jednostavnosti crteža te oslikavanju primarnim bojama. Načelo od bližeg k daljem, od poznatog k nepoznatom vrijedi i u slučaju slika u slikovnicama. Naime, kada djeca prvi put uzimaju slikovnicu u ruke, žele u njoj naći sadržaje o kojima već ponešto znaju (Posilović i dr., 1986) (Majdenić, 2019.)

Vizualni i likovni elementi važni su za djecu koja još ne znaju čitati: za njih je to prilika da shvati da slova nisu jedini mogući komunikacijski kod. Slikama se također komunicira, katkad i slobodnije nego riječima. Potiču pripovijedanje, uklanjaju ideju da postoji jedina moguća verzija priče, a uz to djeci koja možda još ne dekodiraju slova- ali znaju kreativno dekodirati slike- omogućavaju da krenu pripovijedati. To im pobuđuje znatiželju, jača motivaciju i samopouzdanje (i ja znam čitati!). (Bukvić Pažin, Ott Franolić, 2023.)

O piscu i ilustratoru Tomiju Ungereru (na hrvatskom se može čitati njegova slikovnica Plavi oblak) (slika 1.), Maurice Sendak navodi da je „uspješna slikovnica vizualna pjesma“. Ungerer ima oko koje mu je potrebno da prepozna potencijal u

skraćenom, ogoljenom tekstu; kao izniman pjesnik koji može graciozno udovoljiti zahtjevima tercina ili napisati dobar sonet, on zna kako postići zadovoljavajuću ravnotežu jezika i ilustracija koja slikovnicu čini vrijednom toga imena“(1988:134). Sendak je dodatno podcrtao važnost nadopunjavanja vizualnog i tekstualnog rekavši da najbolji tekstovi ne objašnjavaju baš sve detalje, nego ostavljaju dovoljno prostora mašti koju nude vizuali (186). Ako je ilustracija koja prati tekst ipak samo dekoracija, u tome slučaju ne govorimo o slikovnici, već o ilustriranoj knjizi. Za razliku od toga, slike u slikovnici nose većinu narativa, a značenje se formira u igri između riječi i slika. Bez vizualne komponente ne možemo doživjeti slikovnicu u cjelini, uskraćeni smo za barem polovicu umjetničkog djela. Što više znamo o slikama, potpunije- i kreativnije-čitamo slikovnicu. Ilustracija je slikovnici zapravo umjetnost oslikavanja riječi. Može se okvalificirati i kao primijenjena umjetnost jer je u službi pričanja priče. Kako to kaže spisateljica i ilustratorica Eliza Wheeler (2020): „Veliki dio rada na ilustraciji svodi se na pokušaj da uhvatite neki osjećaj. Sposobnost ilustracije da pokaže temperaturu, ili teksturu, ili pokret, ili vrijeme, sve to nam pomaže da dobijemo predodžbu kakav je to osjećaj. Mislim da je to uvijek i moj cilj: kako onoga koji gleda uroniti u scenu i dodati mnogo detalja kojih u tekstu možda i nema.“ (Bukvić Pažin, Ott Franolić, 2023.)

Slika1: Slikovnica „Plavi oblak“, autor i ilustrator Tom Ungerer (2000.), izdavač: Izvori

Izvor: <https://mojaknjiga.hr/plavi-oblak/>

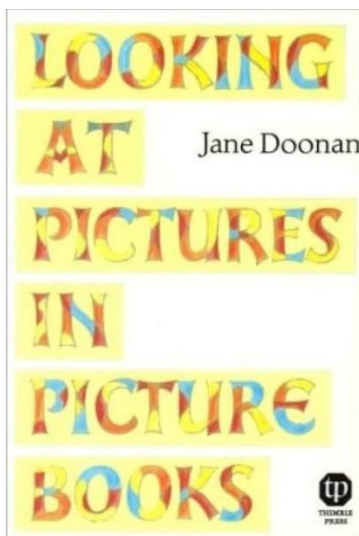
Upravo zbog te neodvojivosti slika i teksta u slikovnici, neobično je da javni, popularni, počesto i književnoznanstveni diskurs o slikovnicama njihovu likovnost

često gura pod tepih cjeline. Gotovo svako pisanje o slikovnicama ilustraciju spomene tek ovlaš i doda joj pridjev ili dva kojima cijeli jedan autorski iskaz proglaše „Nadahnutim“, „prekrasnim“ ili „čarobnim“ ili samo „zanimljivim“. Zašto smatrano da je potpuno nelogično da se u mnogim popularnim diskursima o slikovnicama slike ne promatraju aktivno niti se izdvojeno tematiziraju? Prije svega, već u samoj riječi slikovnica prevladava- slika. I kao predmet slikovnica je dominantno vizualna: u dobrim je slikovnicama redovito uočljivo više slika nego riječi. Osim toga, današnji je svijet veoma vizualan te gotovo štetno preferira sliku nad tekstem: od emotikona u porukama iz kojih gotovo iščezava cjeloviti tekst do razmjene beskrajnih količina slikovnog materijala na digitalnim platformama. Zato bi se očekivalo da ilustracije u slikovnicama budu česta tema, i u obrazovnom procesu i u čitanju slikovnica kod kuće. Tu je još i činjenica da djeca u predčitalačkoj dobi, dok još ne znaju dekodiraju test ili ga slabo dekodiraju, ilustracije vole i ispituju, često ih pomno promatraju, prirodno su u interakciji s njima- gotovo kao da su slike neki kod koji instinktivno razumiju. Likovnost dakle silno utječe na tekst, ali i na izvantekstualni prostor. Ponovimo još jedanput: isključiva koncentracija na tekst i zanemarivanje likovnosti osiromašuje iskustvo čitanja slikovnice. Kao što prevoditelj teško mogu prevesti titl za film ili seriju samo na osnovi scenarija i bez vizuala, tako je slikovnicu nemoguće čitati- a onda i prevoditi- samo na osnovi teksta. Jer u sprezi s ilustracijama tekst radi nešto, a značenje i precizniji odgovor na pitanja što? formira se u međuprostoru slike i teksta. (Bukvić Pažin, Ott Franolić, 2023.)

9. KAKO PODUČAVATI LIKOVNOST?

Likovnost, kao i čitanje- treba podučavati vrlo pomno, eksplicitno i metodološki razrađeno. Za početak je važno ponuditi riječi, dakle metajezik kojim je moguće smisljeno govoriti o slikama u slikovnicama, a uz to treba podučavati gledanje, tj. Pomno gledanje. U tankoj knjižici *Looking at Picture sin Picturebooks* (slika 2.)- za koju je nepovratna šteta što nije objavljena u boji- Jane Doonan teorijski i praktično objašnjava zašto su slikovnice neophodne za estetski razvoj i djeci i odraslima. Osim za one koje zanima teorijski i umjetnički potencijal slikovničke forme, ovo je knjiga za likovne pedagoge te nastavnike i profesore likovnoga jer je puna neočekivanih uvida, a nudi i vrlo primjenjive metode podučavanja. Autorica inzistira na tome da čitanje nije jedini proces koji nas angažira kognitivno i emocionalno: isti učinak ima i aktivno gledanje, pomno gledanje slika i ilustracija. Kao ni samo čitanje, ni aktivno i svrhovito

promatranje nije nam urođeno, već nas njemu netko treba podučiti. A slikovnice su idealne za podučavanje, od najranije dobi pa do akademske razine obrazovanja. Kao i dobra literatura, kvalitetna je slikovnica bezvremenska i nepresušno vrelo interdiscipliniranih uvida, a može se koristiti u podučavanju čitanja, pisanja i prevođenja. Interpretirati sliku znači u nju proniknuti, pomno je promotriti. A pomno promatranje ne može se požurivati, kaže Jane Doonan- jer struktura i obrasci pripovijedanja će vam se ukazati tek kada si date vremena i udubite se u svaki pojedini element te istražite njegovu vezu s ostalim elementima u narativnom klupku. S time bi se sigurno složila spisateljica Siri Hustvedt, koja u eseju Vermeer's Annuciation (Vermeerovo navještenje) opisuje metodu kojom se koristila kad je prvi put dobila zadatak pisati o jednoj slici. Pozvali su je na veliku izložbu Vermeerovih platna u Washingtonu i mogla je pisati o bilo kojoj slici. Odabrala je Ženu s bisernom ogrlicom ili je ta slika odabrala nju. Promatrala ju je, ni manje ni više, nekoliko sati. Nakon dugotrajnog i strpljivog promatranja primijetila je neke obrasce koji joj se bez tišine, koncentracije i vremena posvećenog gledanju posve sigurno ne bi ukazali. Prepoznala je ovalni, jajolik oblik na prozorskoj dasci, gesta ženine ruke učinila joj se poznatom, kao da ju je već negdje vidjela, i samo joj je sinulo: navještenje! (Bukvić Pažin, Ott Franolić, 2023.)

Slika 2: Slikovnica „Looking at pictures in picturebooks“, autorice Jane Doonan, (1992.), ilustratora Paeony Lewis, izdavač: Thimble Press

Izvor:<https://www.amazon.com/Looking-at-Pictures-Picture-Books/dp/090335540X>

Odličan je to primjer u kojem je pomno gledanje urodilo spoznajnim i tekstualnim plodom. Esej koji je Siri Hustvedt poslije napisala nije najbolje odjeknuo među kustosima, galeristima i u likovnokritičarskim krugovima- poslije je u nizu

intervjua tvrdila da oni ne vole uljeze u svojoj profesiji. Takav je način prodiranja „izvana“ u samu srž stvari podsjeća na pisca i multimedijalnog znanstvenika McKenzieja Warka, koji testira i prelazi tradicionalne disciplinarne granice između umjetnosti, znanstvenog istraživanja i društvene kritike. Srodna duša Siri Hustverdt po interdisciplinarnim stremljenjima, Wark smatra nasušno potrebnim da znanje bude malo kolaborativnije i da izađemo iz „prvotnovlasničkog modela gdje svatko ima svoje polje, a kad pišeš izvan svog polja, smatra se da ometaš posjed“ (2018:143). Ako književnokritičko pisanje o slikama ili pedagoško bavljenje materijom za koju možda nismo formalno educirani i jest ometanje posjeda- takva su ometanja ovdje i te kako poželjna. (Bukvić Pažin, Ott Franolić, 2023.)

U svijetu u kojem sve više prevladavaju slike, djecu od početka treba navikavati na dešifriranje i pomno gledanje vizualnih sadržaja. Za to je idealna ilustrirana knjiga Povijest slika za djecu (slika 3.) Davida Hockneyja i Martina Gayforda. Autori su je prvo napisali za odrasle, a zatim pretvorili u verziju za djecu koja se od izvornog djela Povijest slika primarno razlikuje- po slikama. Hockneyju i Gayfordu pridružila se ilustratorica Rose Blake, koja je knjizi dala još najmanje jednu dimenziju- pomno stripovsku- i jednu dodatnu priču. To je zapravo interpretacija umjetnice koja sluša kako dvojica velikana razgovaraju o umjetnosti i crtežima i komentira ono što je izrečeno. Velika je vrijednost ove knjige što je napisana u obliku razgovora, dijaloga kao spoznajnog procesa u kojem mislimo, gradimo, učimo i utječemo jedni na druge. Autori iz stranice u stranici objašnjavaju koliko su slikari proučavali jedni druge, učili jedni od drugih i koliko su njihova djela utjecala na djela onih koji su slijedili nakon njih. (Bukvić Pažin, Ott Franolić, 2023.)

Slika 3: Slikovnica „Povijest slika za djecu“, autori: David Hockney i Martin Gayford, ilustrator: Rose Blake, 2019. god.

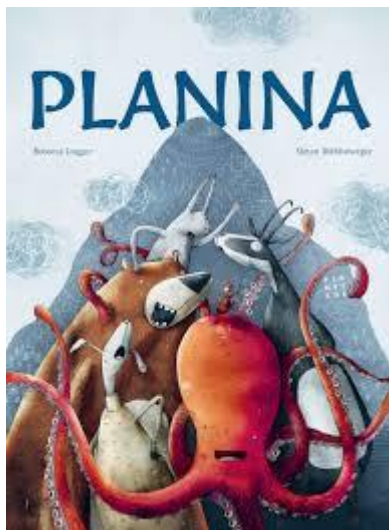
Izvor: <https://shop.skolskaknjiga.hr/povijest-slika-za-djecu.html>

S obzirom na to da će i ovu knjigu čitati uglavnom oni koji su inače vični radu s tekstom, korisno je gledanja slika usporediti s čitanjem teksta. Jer da bismo mogli dekodirati načine na koje slike pričaju priču, moramo svladati osnove njihova jezika, takoreći njihovu abecedu. Tu će nam pomoći troje autora i autorica: već spomenuta povjesničarka umjetnosti i pedagoginja Jane Doonan, William Moebius (što je pseudonim francuskog umjetnika, karikaturista i pisca Jane Girauda) te spisateljica i ilustratorica Molly Bang. Svi oni ističu određene elemente likovnog djela na koje treba obratiti pozornost i koji nam pomažu da iščitamo slikovne kodove. Osvrnut ćemo se na one koji nam se čine najvažnijima: položaj na stranici i veličina, perspektiva, okviri i njihovi oblici, linija i oblik, tzv. kapilarnost i boja. (Bukvić Pažin, Ott Franolić, 2023.)

9.1. UČIMO GLEDATI

Gledanje tj. Čitanje slikovnica kreće od slikovnice kao predmeta: njezine veličine, formata, oblikovanja. Polegnuti ili pejzažni format, kaže Jane Doonan (1993:37), evocira putovanje, dok je kvadratni ili portretni fokusiran na karaktere i na razvoj ličnosti. Uz polegnuti format možemo povezati i položaj lika na stranici ili stranicama. Molla Bang (2000:22) kaže, onaj tko je na lijevoj strani slikovnice, taj kreće na put. U zapadnoj književnosti lijeva stranica, osobito gornji lijevi kut, sigurno je mjesto: odatle započinjemo čitateljsku avanturu. Moebius (1986:149) piše da je desna strana slikovnice mjesto uzbuđenja, energije, pustolovine i rizika. Tako je npr., u slikovnici Rebecce Guggen i Simona Rothlisbergera Planina (slika 4.): i prije nego što priča započne, na unutrašnjoj naslovnici sve su životinje u donjem lijevom kutu i gledaju prema vrhu planine na koju se planiraju popeti. Nije slučajno da zadnja duplerica s tekstom smješta naše junake na desnu stranu, i to na vrh brda. Odličan je slikovni obrat koji slijedi iza teksta: teksta više nema, naši junaci pomakli su se malo udesno, a ptica ih ostavlja iza sebe i nastavlja put- što je sigurna poruka da priča ide dalje. Dječak Max iz klasika Mauricea Sendaka Tamo gdje su divlji stvori također na put kreće s uzbudljive lijeve strane ilustracije, u svom crvenom čamcu (slika 5.). Ta stremljenja slijeva udesno, iz sigurnosti u pustolovinu, dobro

utjelovljuje ono što je Barbara Bader nazvala „dramom okretanja stranica“ (1976:1). (Bukvić Pažin, Ott Franolić, 2023.)

Slika 4: Slikovnica „Planina“, Autori: Rebecca Gurger i Simon Röthlisberger, (2021.), ilustrator: Dunja Flegar, izdavač: Planet Zoe d.o.o.

Izvor: <https://planetzoe.hr/shop/cijena/planina>

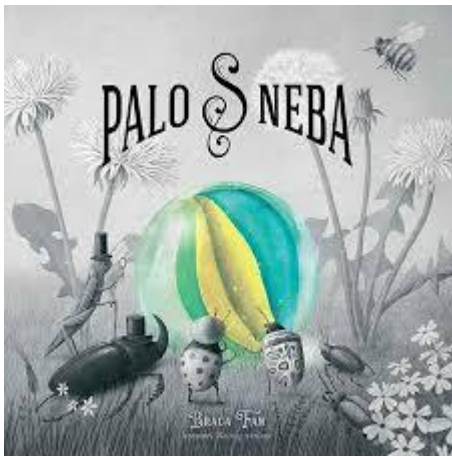

Slika 5: Slikovnica „Tamo gdje su divlji stvori“, autor i ilustrator: Maurice Sendak, (2013.), izdavač: Mozaik knjiga

Izvor: <https://mvinfo.hr/clanak/maurice-sendak-tamo-gdje-su-divlji-stvori>

Mada Nodelman (1988:104) na primjerima objašnjava kako nema smisla uspoređivati slike u galeriji i slike u slikovnici, Molly Bang nalazi poveznice. Drži da nas slika uvijek privlači u centar, što god da se na njoj zbivalo, bilo da ju gledamo i galeriji ili u slikovnici koju držimo rastvorenu ispred sebe (2000:62). Kao da je u centru izvor svjetla, baš poput okrugle šarene pikule iz slikovnice Palo s neba braće Fan (slika 6.). Nekad manja nekad veća, obla pikula s naslovnice kontrolira prostor i pogled. Kukci koji ju kotrljaju uglavnom su na desnoj stranici- guraju je u

pustolovinu, kao da nas nagovaraju da okrenemo stranicu i doznamo što će se sljedeće dogoditi. Veličina predstavlja moć, a smanjenje – naglo ili postupno- gubitak moći. Pauk je najveći kada je najmoćniji, kad prisvaja čudo koje mu je palo s neba, a najmanji je i najskromniji dok vrijedno plete svoju mrežu. U slikovnici Ema spava negdje drugdje Pije Lindenbaum (slika 7.) djevojčica je prvi put došla prespavati k svojoj prijateljici i sićušna je u usporedbi s vratima, hodnicima i sobama kuće koja joj je nepoznata i u kojoj žive nepoznati ljudi. Smanjila se od straha, a sve se drugo povećalo. Kontrola i veličina joj se vraćaju samo kad ostane sama s prijateljicom koju poznaju- i s maleckom, nemoćnom bakom. (Bukvić Pažin, Ott Franolić, 2023.)

Slika 6: Slikovnica „Palo s neba“, autori: braća Fan (2021.), ilustrator: Vanda Mikšić, izdavač: Meandarmedia d.o.o.

Izvor: <https://shop.skolskknjiga.hr/palo-s-neba.html>

Slika 7: Slikovnica „Ema spava negdje drugdje“, autor i ilustrator: Pija Lindenbaum, (2013.), izdavač: Artresor

Izvor: <https://www.knjizara-dominovic.hr/ema-spava-negdje-drugdje-proizvod-18170/>

Perspektiva je još jedan važan element likovnog dijela i likovnog jezika, njome umjetnik stvara iluziju trodimenzionalnog prostora na dvodimenzionalnoj površini. Perspektiva kontrolira način na koji vidimo odnose u prostoru : između likova, predmeta i okoliša na ilustraciji, a sve to utječe na naše poimanje slike i teksta te na osjećaj koji se u nama javlja dok gledamo, odnosno čitamo. Na dvodimenzionalnom prostoru stranice koji želi stvoriti iluziju treće dimenzije silno je važan horizont. To je ona zamišljena linija koja odvaja nebo od tla ili jednostavno gornje elemente kompozicije od donjih. Horizont je osobito važan u prizorima pejzaža ili eksterijera i on mijenja dojam slike i osjećaj dok gledamo. Linija obzora s jedne nas strane oslobađa: pogled nam ide u daljinu, prema pučini (kao u unutrašnjoj naslovnici slikovnice Ocean do neba braće Fan (slika 8.), gdje putovanje tek započinje), ili samo prema sljedećoj stranici, a s druge strane čini neku opipljivu okosnicu slike, neko sidrište pogleda. Kad horizonta nema, hvata nas osjećaj zatočenosti, kao u zamci: tako se malena Ema osjeća u nepreglednom, klaustrofobičnom predsooblju kamo je izletjela kad se probudila, tražiti Rosu. Zakrivljene, lelujave linije potencijalnoj kaustrofobiji dodaju dozu titrave morske bolesti. (Bukvić Pažin, Ott Franolić, 2023.)

Slika 8: Slikovnica „Ocean do neba“, autor: braća Fan, (2018.), ilustrator: Vanda Mikšić, izdavač: Meandarmedia d.o.o.

Izvor: <https://shop.skolskaknjiga.hr/ocean-do-neba.html>

Ima likova koji jasno gledaju u nas čitatelje- radoznalo, upitno ili nas pozivajući da pođemo s njima. Max iz slikovnice Tamo gdje su divlji stvorovi Mauricea Sendaka radi to u više navrata, iz svoga brodića- on ima moć, ima kontrolu. Zanimljiv ironijski obrat te situacije nalazimo u slikovnici Diktator Ulfa Starka i Linde Bondestam (slika 9.): premda priča sugerira da je dijete odnosno mali diktator svuda i stalno glavni, ilustracije govore suprotno: on nas nikad ne gleda svisoka. Doduše, zna biti visoko (kao u naslovnici), ali ne gleda prema nama i nikad nije veći od ostalih likova- što znači da zapravo nema neku posebnu moć. (Bukvić Pažin, Ott Franolić, 2023.)

Slika 9: Slikovnica „Diktator“, autor: Ulf Stark i Linda Bondenstan, (2017.), ilustrator: Željka Černok, izdavač: Naknada Ljevak

Izvor: <https://znanje.hr/product/diktator-slikovnica/205823>

Osim položaja i veličine predmeta na stranici te njihove perspektive, valja nam promotriti i funkciju uokvirivanja u naraciji. Primjerice, Maurice Sendak u svojim slikovnicama zanimljivo koristi okvire, manje i veće bjeline. Kad stranica ima okvir, ilustrator nas poziva da promotrimo što se zbiva, radije nego da sudjelujemo. Okrugli okvir je, recimo, privlačniji od oštrog, uglatog, kvadratnog. Mali okvir kao Sendakov znači da možemo gledati, ali isključivo izdaleka, dok doslovno iskakanje likova izvan okvira jasno upućuje na njihovo metaforičko oslobađanje. Uostalom, i različiti otvori, vrata, prozori pa i ceste mogu sami po sebi mogu promatrati kao okvir. Sendak je prozore smatrao novom prilikom, novim početkom, pustolovinom i prilikom za bijeg. Zatvoreni prozori pak označavaju nemogućnost da se krene dalje.

Važno je napomenuti i da navedeni elementi likovnog izričaja moraju nužno biti dio autorske namjene- ovdje govorimo o učinku koji ti postupci imaju na naše čitanje. (Bukvić Pažin, Ott Franolić, 2023.)

10. KAKO DJECU PRAKTIČNO PODUČAVATI ELEMENTIMA LIKOVNOG DJELA U SLIKOVNICI ?

Evo nekoliko praktičnih ideja kako djecu potaknuti da shvate ulogu slike u slikovnicama, da ih pomno gledaju i čitaju te kako s njima razgovarati o tumačenju slika. (Bukvić Pažin, Ott Franolić, 2023.)

Uzmite slikovnicu i pokažite im da čitanje slikovnica ne počinje od prve rečenice u tekstu, već mnogo prije- Moebius kaže (1986: 152), ako preskočite korice i naslovnice slikovnice, to je kao da ste došli u operu nakon uvertire. Čitanje počinje čim se slikovnica uzme u ruke jer ona je umjetnički predmet koji se mora pomno promotriti. Treba krenuti od naslovnice. Što djeca na njoj vide? Mogu li je opisati? Što očekuju s obzirom na naslovnice- o čemu se radi u toj slikovnici? Naslovnica je dobar trenutak da se skrene pozornost na autorstvo. (Bukvić Pažin, Ott Franolić, 2023.)

I veličina slikovnice je relevantna. Format je u praktičnom smislu među prvima promišljala Beatrix Potter. Svoju je poznatu priču u kojoj je glavni lik zeko Peter, ili na hrvatskom Petar Zecimir (slika 10.), objavila sama, 1901., nakon što ju je odbilo šest izdavača. Umjesto teških i skupih knjiga bajki i priča za laku noć koje su dominirale na tadašnjem tržištu, odlučila se za miniknjižice koje će djeci stati u džep, a roditeljima cijenom biti pristupačne. Kod nas vanjska pojavnost slikovnice nerijetko nije do kraja promišljena (ili uopće uzeta u obzir), a i prečesto ovisi o financijskim mogućnostima nakladnika (neuobičajene formate je skuplje proizvesti, a u tiskarama ne vole iskakanje iz okvira zbog previše otpada i dodatnog rada). Pitajte djecu kako im se sviđa format pa zajedno ispitajte na koji način on utječe na doživljaj knjige. Veliki format pozivaju na dijeljenje i zajedničko čitanje, dok manji sugeriraju individualni susret s knjigom. Vodoravni ili polegnuti format ili samo veći i široki format prigodni su za opis

stvarnog ili metaforičkog putovanja i ostavljaju više prostora za pozadinu i scenografiju (Šporki Špiro i Neposlušna Tonka Olje Savičević Ivančević i Svjetlana Junakovića). Okomiti ili portretni format pozornost usmjerava na razvoj likova i daje prostor za pokazivanje osjećaja (Kyo Maclear i Julia Sarda Lisztovi). (Bukvić Pažin, Ott Franolić, 2023).

Slika 10: Slikovnica „Avanture Petara Zecimira“, autor: Beatrix Potter, (2018.), ilustrator: Snježana Božin, izdavač: Znanje

Izvor: <https://shop.skolskaknjiga.hr/avanture-petra-zecimira.html>

Predlist i zalist svojevrsna su pretpremijera slikovnice i nude mnogo materijala za nagađanje što nas unutra čeka: o tome možete s djecom beskrajno dugo razgovarati. Neki su predlisti i zalisti vrlo eksplicitni i daju cijelu scenografiju, čak i glavne aktere: to je slučaj u slikovnici *Gospodin Otto* i stari naslonjači *Dubravke Pađen- Farkaš* i *Dražena Jerabeka*. Ponekad na predlistu i zalistu možete naći sheme ili karte pejzaža i siluete likova, primjerice u slikovnici *Plavi Grad*, *Žuti Grad Ljerke Rebrović* i *Ivane Pipal*. Neki od njih su poput ukrasnih tapeta raznih boja s minimalistički predstavljenim elementima fabule (*Velika tvornica riječi Agnes de Lestrade* i *Valerije Docampo*) ili bujne vegetacije toplih (slika 11.) (*Baš imam sreće! Lawrencea Silvije Schimela* i *Juana Camila Mayorge*) ili hladnih tonova (slika 12.) (*Japajapac Silvije Šesto* i *Tomislava Zlatića*) u kojima se krije priča. Djeca vole predlistove i zalistove s mnoštvom detalja za proučavanje- to je, recimo, slučaj u slikovnici *Nadmudri knjigu Caspera Salmona* i *Matta Hunta*. (Bukvić Pažin, Ott Franolić, 2023.)

Slika 11: Slikovnica „Baš imam sreće“, autor: Lawrence Silvija Schimela i Juana Camila Mayorge, (2021.), ilustrator: Juan Camilo Mayorga, izdavač: Kreativna mreža

Izvor: <https://marijaottfranollic.blogspot.com/2022/01/divna-slikovnica-bas-imam-srece.html>

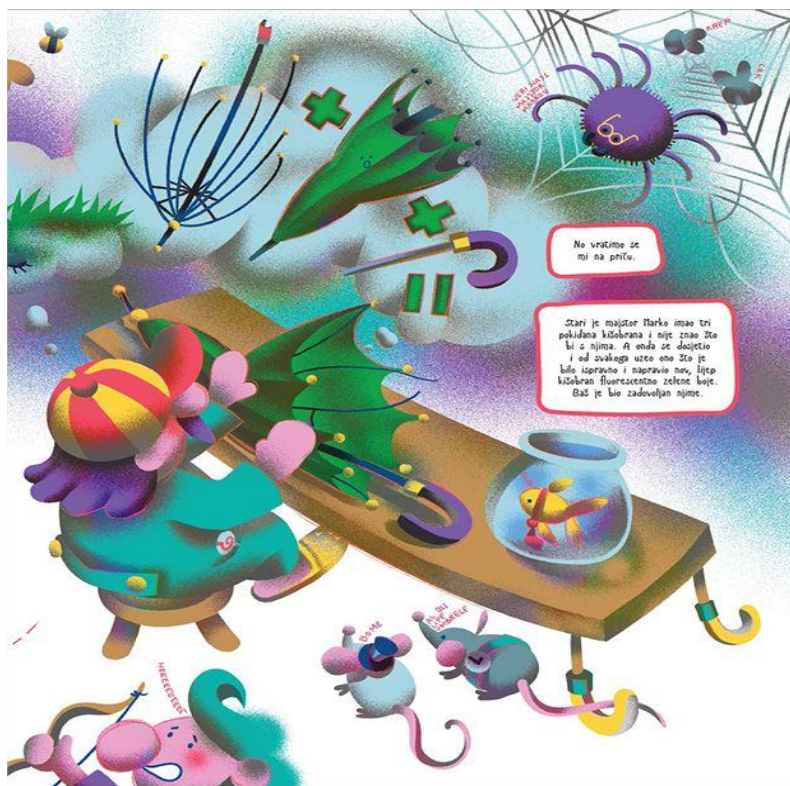

Slika 12: Slikovnica „Japajapac“, autor: Silvija Šesto,(2029.), ilustrator: Tomislav Zlatić, izdavač: Evenio

Izvor: <https://brickzine.hr/japajapac-uzivanje-u-svakoju-crtici-i-detajlu/>

Djecu treba kontinuirano poticati da ih traže. U slikovnici Olujni kit Benija Daviesa prva rečenica glasi: “Noa je živio pokraj mora s tatom i šest mačaka.” Ilustracija na prvi pogled pokazuje samo tri ili četiri mačke, dok ostale treba tražiti. Nema djeteta koje se neće zabaviti pokušavajući pronaći sve mačke. Za one koji ne bježe od hermetičnih priča i potencijalno teških tema, u Crvenom stablu Shauna Tana na svakoj stranici mogu potražiti crveni listić sreće. U slikovnici Čarobni zeleni kišobran Antoanete Klobučar i Korine Hunjak djeca bi mogla tražiti tekstove unutar ilustracija koji su na neki način izdvojeni od glavnog teksta (slika 13.). Humor Čarobnog zelenog kišobrana prelijeva se i na dodatnu razinu jer je ilustratorica zakoračila i u sferu verbalnoga, dopisavši vlastiti tekst uz slike. Tu progovaraju životinje, prijevozna sredstva, predmeti- u rasponu od maštovitih onomatopeja (krk! bonig! fuš! spliš! splaš! krep! crk! trt! mrt

!untz untz!) do uvrnutih popkultornoreferentnih poruka (To te pitan ja! Zakon buraz! Ali oli lipe umbrele! Parti ol dej, dens ol najt). Djeci će sigurno biti zabavno loviti ih po stranicama i odgonetati što to znači i tko to govori. (Bukvić Pažin, Ott Franolić, 2023.)

Slika 13: Skriveni tekstovi u ilustracijama u slikovnici Čarobni zeleni kišobran, autor: Antoaneta Klobučar, (2018.), ilustrator: Korina Hunjak, izdavač: Sipar d.o.o.

Izvor: <https://mvinfo.hr/clanak/antoaneta-klobucar-i-korina-hunjak-carobni-zeleni-kisobran>

Čitanje slikovnica ponekad možemo započeti od ilustracija, a ne od teksta: pokazati djeci kako se slika povezuje u priču, a onda zatražiti da ih oni ponove isti postupak. To će im omogućiti da elemente vaše priče nadgrade navim i maštovitim mogućnostima koje će vas sve razveseliti. Nakon dvije (ili četiri!) verzije pročitajte tekst da vidite koliko odstupa od vaših priča, a koliko toga ima zajedničkog. Tako ćete djeci suptilno ukazati na razlike između doživljenog i napisanog. Želimo li dobiti najviše od slike, ne smijemo gledati samo što slika predstavlja već i kako to čini: obratite pozornost na crte, boje, način na koji se kontrolira prostor na stranici- sve su to elementi specifične vizualne naracije, kao što su riječi i sintaksa elementi književnog teksta. Ponekad za vrijeme čitanja teksta možete pokriti papirom i onda svatko može uzeti neku svoju verziju priče. To će djeci prenijeti važnu pouku- što god gledamo i čitamo, obojeno je našim

iskustvom, trenutnim raspoloženjem, okolinom u kojoj se nalazimo i sličnim čimbenicima. (Bukvić Pažin, Ott Franolić, 2023.)

11. RAZLOZI ZAŠTO DJECU TREBA PODUČAVATI LIKOVNOST U SLIKOVNICAMA

Proučavati ilustraciji je zabavno, poticajno i donosi zadovoljstvo otkrivanja nečeg novog. U slojevitoj slikovnici koja funkcionira na više razina veliko je zadovoljstvo najprije otkrivati i čitati sloj po sloj, a potom promatrati sva značenja koja zajednički stvaraju slojevi koje smo prepoznali. Bilo da čitati jednom djetetu ili cijeloj grupi, uočiti ćete da najveće zadovoljstvo proizlazi iz prepoznavanja skrivenih detalja, ali i iz otkrivanja znakova, međutekstualnih referenci, svega što Nodelman naziva „sadržajnim aspektom vizualnih informacija“ (1988:20). To može biti šala, naslov knjige ili filma, popkulturni fragment više ili manje diskretno umetnut u glavni sloj vizualne naracije. (Bukvić Pažin, Ott Franolić, 2023.)

Inteligencija nije za sve ista, već je raznovrsna, dinamična i interaktivna. Danas se zna da nemaju sva djeca jednaku vrstu inteligencije niti pokazuju istu vrstu kreativnosti. Škole od najranije dobi stavljaju naglasak na rad s tekstom (premda ga ne podučavaju dovoljno slojevito). To je šteta jer bi bismo od najranije dobi više naglašavali likovnost. U školskom programu trenutačno ima premalo likovnog odgoja, a problem je što se ti sati često svode na savladavanje zadataka prema zadanom modelu. Riječima slikara i predavača na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu Zlatana Vehabovića (2018), likovni bi odgoj trebao poticati sve suprotno „U svojoj najboljoj verziji, likovni počinje od tabule rase, i služi da ti crtanjem pokušaš doći do nekakvog zaključka. Znači, nemaš ti ideju što treba biti, već probaš crtežom doći do toga da sam sebi objasniš kako nešto je i što nešto je. Problem nastane kad djeca shvate da postoji jedan zadani model, i taj model treba osvojiti i usvojiti. I kad prihvatiš crtanje kao nešto što treba savladati, gubiš cijelu istraživačku funkciju, i zabavljanje, otkrivanje kroz procesualnost- bilo kakvu.“ Dakle crtanje, gledanje i čitanje treba podučavati kao proces i

mišljenje, a ne nešto zadano i odavno poznato. (Bukvić Pažin, Ott Franolić, 2023.)

U nedostatku inkluzivnih i međupredmetnih nastavnih programa, slikovnicama možemo dokinuti mentalne granice među školskim predmetima. Kirsti Lonka (2020) piše da nije prirodno razmišljati iz perspektive jedne discipline ili jednog školskog predmeta jer se znanje usvaja u kontekstu, a multidisciplinarnost i široko gledanje nam omogućuje da razmišljamo holistički i povežemo nešto što bi nam se na prvi pogled moglo činiti nepovezanim. Čim postanemo svjesni svih multimedijalnih i interaktivnih mogućnosti slikovnice, ona u pedagoškom procesu postaje idealna platforma za povezivanje i angažiranje, koje pak povećava motivaciju i stvara ili jača volju za učenjem. Ilustrator Davor Pavelić- s kojim smo za potrebe ove knjige razgovarale 2022.- to je komentirao ovako: „Odluka o smanjenju likovnog odgoja upravo je apsurdna jer je baš u 21. stoljeću vizualno preuzelo primat i bilo bi lijepo kad bi nove generacije podizale kvalitetu te vizualnost ili je, što je jednako važno, znale prepoznati. Nalazimo se u „eri“ poticanja svega što je STEM pa su tako u Hrvatskoj umjetnički predmeti zanemareni. No, kao i u mnogo toga, preslikavamo iz drugih država kriva načela, jer upravo one zemlje koje su jake u STEM-u prepoznaju i važnost umjetničkih predmeta za razvijanje kreativnog mišljenja koje kasnije pomažu učenicima u boljem snalaženju u STEM područjima.“ (Bukvić Pažin, Ott Franolić, 2023.)

Pomno promatranje od najranije dobi djeci oštri oko za detalje i vježba ih strpljivosti. Promatranje se može uvježbati, i to nije korisno samo za čitanje slikovnica nego i u svakodnevnom životu, kad dijete ne zna pronaći knjigu, vestu ili papuču koje su mu pod nosom. Pomnim gledanjem vježbamo strpljenje koje je jedan od glavnih preduvjeta za dubinsko čitanje te bitan element obrazovanja. Osobito je to važno u današnje vrijeme brzine koju nam je donio Internet, uz kratke instant- tekstove kojima smo okruženi, a koji nas tjeraju na prelijetanje, potiskujući dubinska, opetovana čitanja i kritička analiziranja pročitana. (Bukvić Pažin, Ott Franolić, 2023.)

Otkrit ćete sjajne nove žanrove poput bestekstualne slikovnice. Bez pomnog promatranja i svijesti u ulozi slika u naraciji, bestekstualne slikovnice bile bi nam samo lijepi i šareni predmeti koje ne znamo čitati. Ovaj

se žanr ponekad naziva tihim slikovnicama (engl. Silent picturebook), ali mi bismo radije izbjegle taj pridjev jer nam se čini da slikovnice nisu ni „tihe“ ni „nijeme“: one itekako „govore“, samo bez riječi. Pogodne su za uvježbavanje odnosa elemenata likovnog djela i za pomicanje granica između jezika i kultura. Spomenimo samo hvalevrijedan projekt na otoku Lampedusi: pokrenuli su knjižnicu bestestualnih slikovnica za migrante koji dolaze iz različitih jezika i okolnosti- jer slike mogu čitati svi, a priče itekako povezuju ljude. (Bukvić Pažin, Ott Franolić, 2023.)

12. LIKOVNA AKTIVNOST PROVEDENA U VRTIĆU

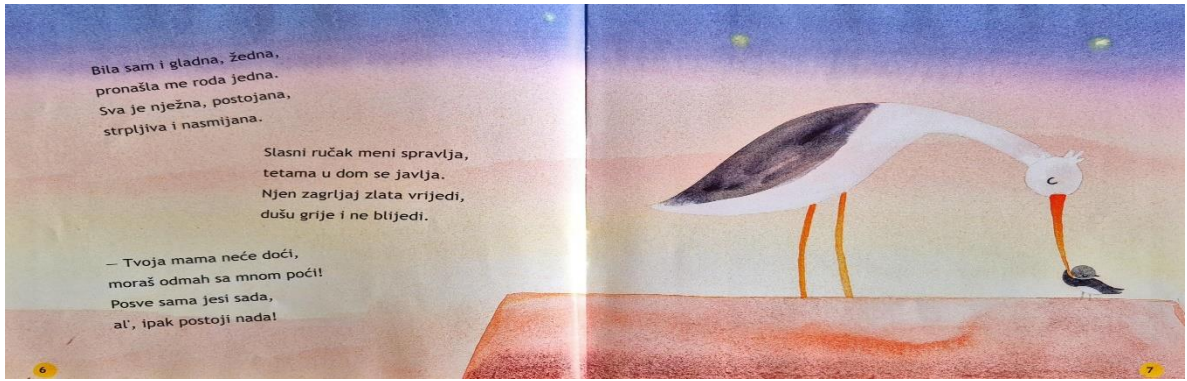
Provela sam likovnu aktivnost s djecom u dječjem vrtiću „Bubamara“ u Donjoj Stubici za potrebe ovog rada. U aktivnosti je sudjelovalo 16 djece koja su u dobi od 4 do 7 godina. Likovna aktivnost osmišljena je i provedena na temu doma. Za motivaciju za likovnu aktivnost koristila sam slikovnicu „Lastin novi dom“ (2021.) kojoj je autorica Marijana Križanović“. Ova slikovnica je ispunila sljedeće funkcije: zabavna, informacijsko-odgojnu, spoznajnu, estetsku i govorno- jezičnu funkciju. Zabavnu funkciju je ispunila jer je djeci pružila zabavu i uživanje tijekom čitanja. Informacijsko-odgojna funkcija je djeci pomogla da razviju mišljenje na temu posvajanja i prihvaćanja drugačijeg. Spoznajna funkcija je djeci omogućila da provjere svoja znanja o temi posvajanja i drugačijeg te da steknu svoj stav o toj temi. Estetsku funkciju je ispunjena pomoću nježnih i toplih ilustracija koje su u djeci budile osjećaj ugone i pomogle im da razviju svoje osjećaje. Te govorno- jezična funkcija im je pomogla da bogate svoj rječnik. U slikovnici se govori u dvije važne teme: pripadanje i privrženost. Govori da obitelj nastaje na različite načine, a jedan od njih je i posvajanje. Slikovnica priča o lastavici Vlasti i o njezinom posvajanju. U slikovnici se pojavljuju razni likovi- lasta Vlasta, roda, norka Zorka, riba Biba, ježić Lovro, hrčak Stipe, bumbar Ante, žabac Krešo, čvorak Mirko, golub Šime, osa Bosa, pčela Nela, mravi, krava Slava, slavuj tata, čigra mama i baka. Slikovnica ima 25 stranica i napisana je rimom kratkih osmerca pa se brzo čita. Tople, nježne i upečatljive ilustracije u djeci će probuditi emocije te će im pomoći da zapamte radnju i likove.

Slika 14: Slikovnica „Lastin novi dom“

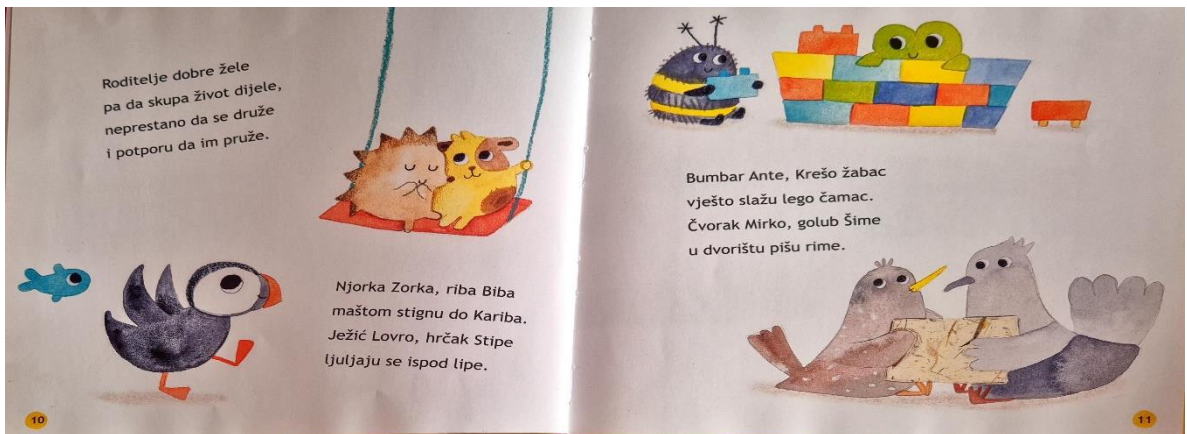
Slika 15: Slikovnica

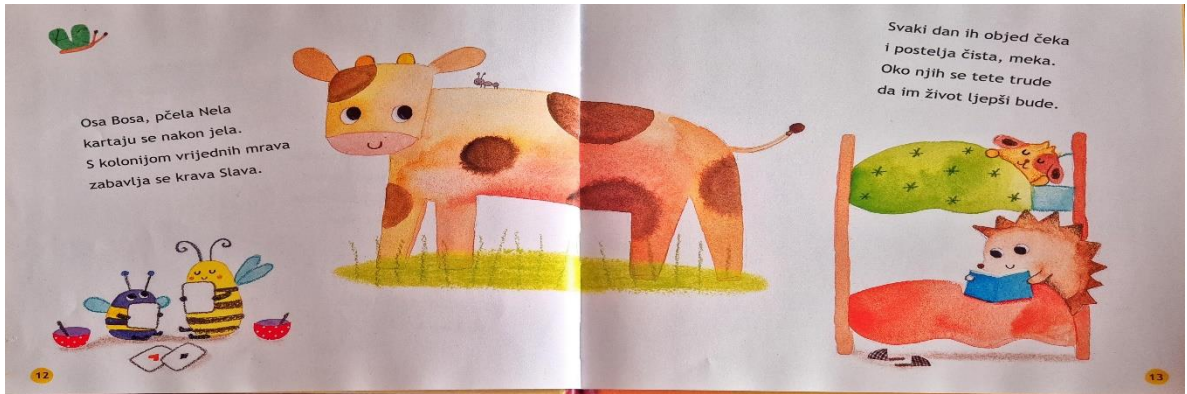
Slika 16: Slikovnica

Slika 17: Slikovnica

Slika 18: Slikovnica

Slika 19: Slikovnica

Slika 20: Slikovnica

Slika 21: Slikovnica

Slika 22: Slikovnica

Slika 23: Slikovnica

Slika 24: Slikovnica

Slika 25: Slikovnica

Slika 26: Slikovnica

Slika 27: Slikovnica

Motivaciju sam započela na način da sam okupila djecu i zajedno s njima sjela na tepih. Pokazala sam im slikovnicu i upitala ih što misle o čemu se radi u slikovnici. Djeca su odgovorila da misle da se radi o pticama. Upitala sam ih što vide na slikovnici te su odgovorili ptice, žabu, psa, bijelu, ljudsku i ružičastu boju. Zatim sam djeci pročitala slikovnicu. Dok sam čitala

slikovnica je bila okrenuta prema djeci kako bi mogli predočiti radnju. U slikovnici se govori o lasti Vlasti koja nije imala roditelje te je zbog toga bila tužna. Lastu je pronašla rođa te ju je odvela u dom gdje se družila s prijateljima, ali su joj falili mama i tata. Lasta je dala oglas da traži roditelje koji su vidjeli slavuj tata i čigra mama te su posvojili lastu koja je pronašla novi dom. Nakon čitanja slikovnice djeca su dobila zadatak da nacrtaju lastin dom. Sva su djeca bila motivirana za likovnu aktivnost te su krenuli prema stolovima gdje su ih čekale drvene bojice i papiri. Tijekom likovne aktivnosti sam obilazila svu djecu te sam im upitala što crtaju. Dodatno sam motivirala i ohrabrila djecu kojoj je bilo potrebno. Kada je aktivnost završila djecu su mi donijela radove, ja sam ih fotografirala te smo zajedno pospremili drvene bojice. Aktivnost je trajala otprilike 40 minuta.

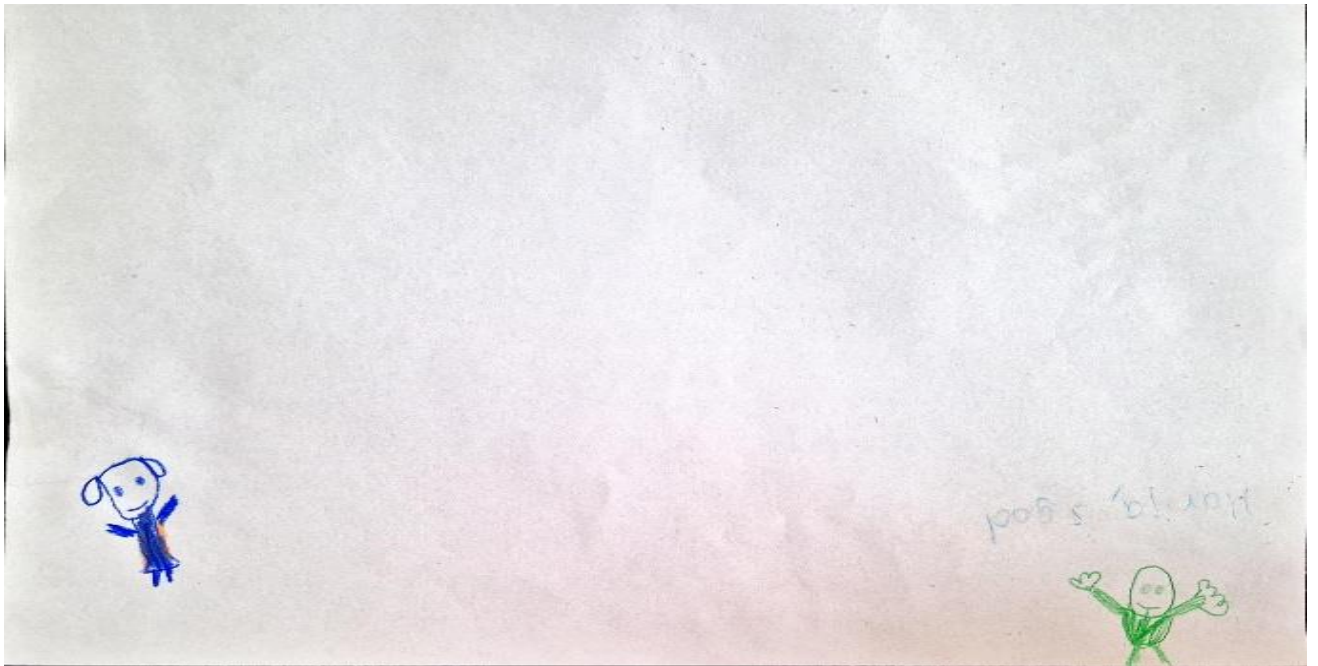
Iz ove likovne aktivnosti nastalo je mnogo različitih radova te ću izdvojiti nekoliko radova koji su se posebno istaknuli. Na pojedinim radovima vidljiv je utjecaj slikovnice. Tako je jedan dječak od 6 godina nacrtao lastin dom kao gnijezdo u slikovnici. Nacrtao je smeđi krug koji predstavlja dublju u drvetu kao lastin dom kao u slikovnici. U slikovnici je žuto smeđi avion kao lampa, a dječak je nacrtao žuto smeđi krug. Također djevojčica od 5 godina nacrtala je s lijeve strane psa, a s desne strane žabu kao na naslovnici slikovnice. Na naslovnici je pas smeđe boje, a djevojčica je nacrtala plavog psa. Kada sam u upitala zašto je to nacrtala, odgovorila je da joj je naslovnica bila jako lijepa te da je htjela nacrtati žabicu i psa kao na naslovnici.

Slika 28: Crtež lastinog gnijezda (Borna, 6 godina)

Slika: 29: Ilustracija lastinog gnijezda u slikovnici

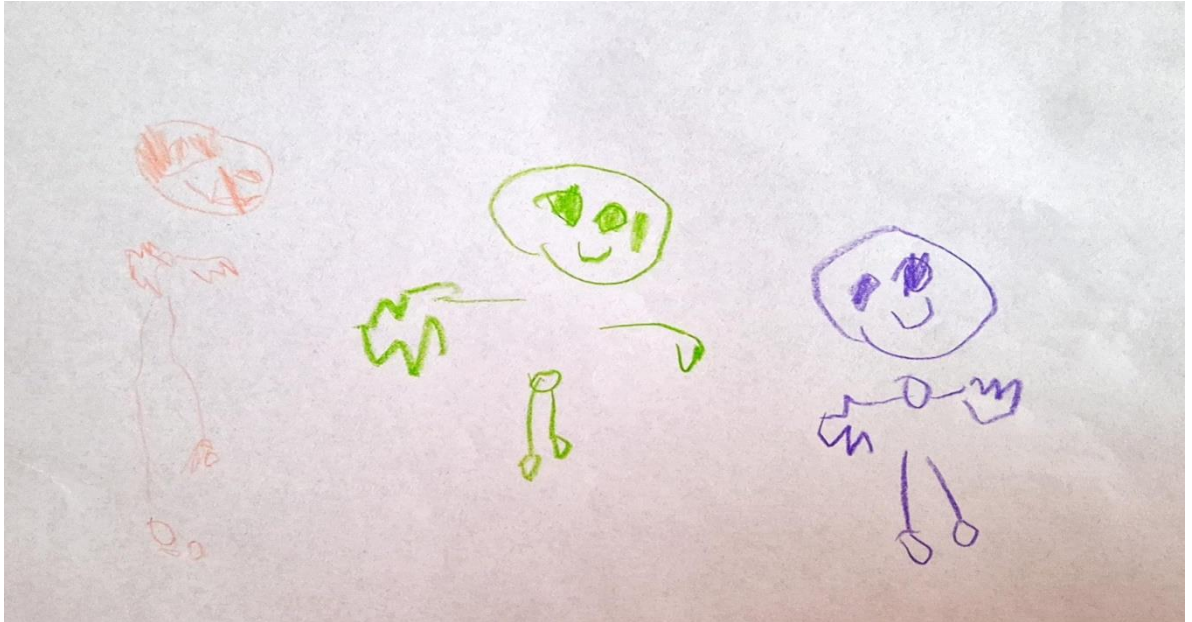
Slika 30: Crtež psa i žabe (Marija, 5 godina)

Slika 31: Ilustracija na naslovnici

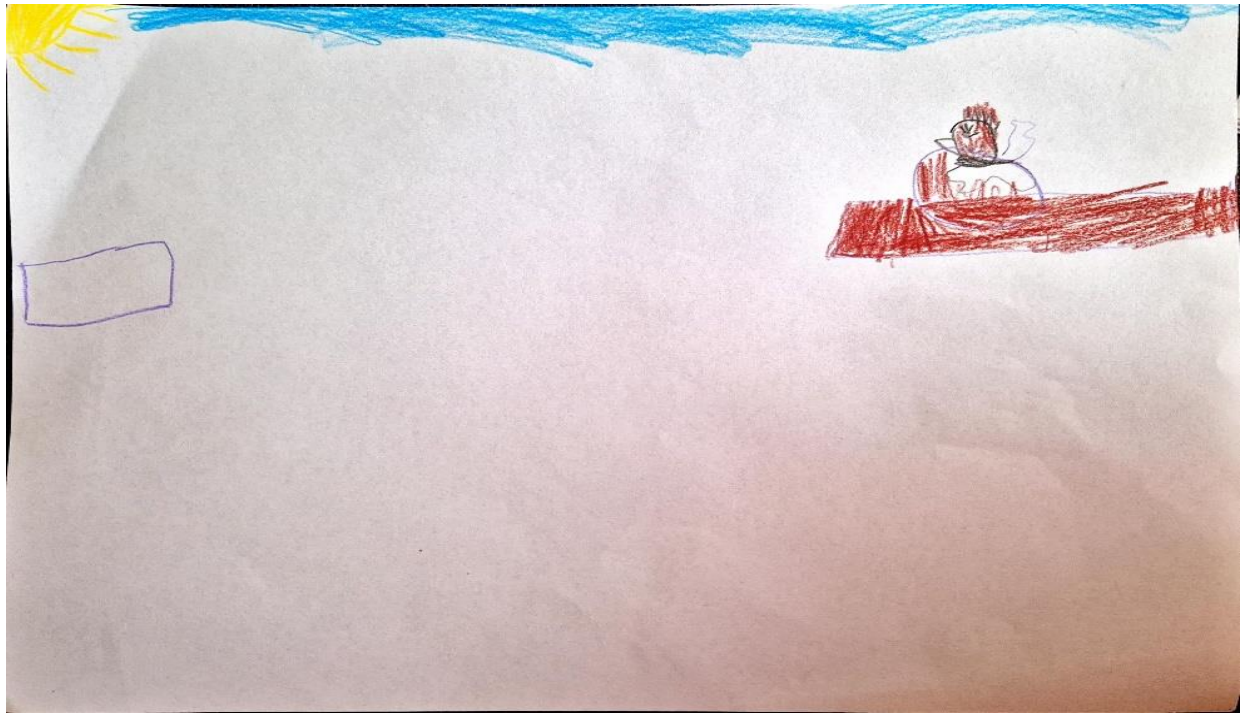
Sljedeći crtež prikazuje lastinu obitelj. Nacrtała ga je djevojčica od 5 godina. Djevojčica je nacrtała lastu, mamu i tatu, ali je svakog nacrtała druge boje. Kada sam u upitala zašto ih je nacrtała druge boje, odgovorila je jer su u slikovnici svi druge boje. Nije ih nacrtała kao ptice, već kao ljude jer nije znala nacrtať ptice. Nacrtała im je velike glave s očima u obliku kruga i usnama u obliku slova u. Nije im

nacrtała kosu jer ptice nemaju kosu. Tijelo im je nacrtala u obliku malenog kruga i dvije linije za ruke s tri prsta. Također je nacrtala dvije linije za noge, a cipele im je nacrtala u obliku kruga.

Slika 32: Crtež lastine obitelji (Anastasija, 5 godina)

U sjedećem crtežu je vidljivo kako su boje u slikovnici utjecale na crtež. Djevojčica od 6 godina nacrtala je plavo nebo i žuto sunce jer je u slikovnici nebo plavo, a sunce žuto. Nacrtala je i mamu čigru u smeđoj boji jer je mama u slikovnici smeđe boje. Također je nacrtala smeđu granu jer su u slikovnici prikazani mama tata i lasta na smeđoj grani. Kada sam ju upitala zašto se odlučila to nacrtati odgovorila mi je da joj se najviše sviđjela mama čigra jer je najslađa u slikovnici i da su joj se sviđjele boje u slikovnici te da je htjela nacrtati u tim bojama. Djeca od 6 godina se mogu bogato izraziti bojom te bojom stvaraju oblike i određuju njihovu obojenost. Mama čigra na crtežu ima prikazane oči, kljun, perje te na glavi ima frizuru što prikazuje da je žensko. Također pored mame čigre su prikazane linije koje prikazuje kretanje što je karakteristika za djecu od 6 godina.

Slika 33: Crtež mame čigre (Emili, 6 godina)

Slika 34: Ilustracija u slikovnici obitelji na drvetu

Također želim prikazati međusobni utjecaj djeteta na drugo dijete. Djeca koja nemaju dovoljno mašte često „kopiraju“ crteže svojih prijatelja, a to se je dogodila u dva slučajeve. U nastavku slijede fotografije spomenutih crteže.

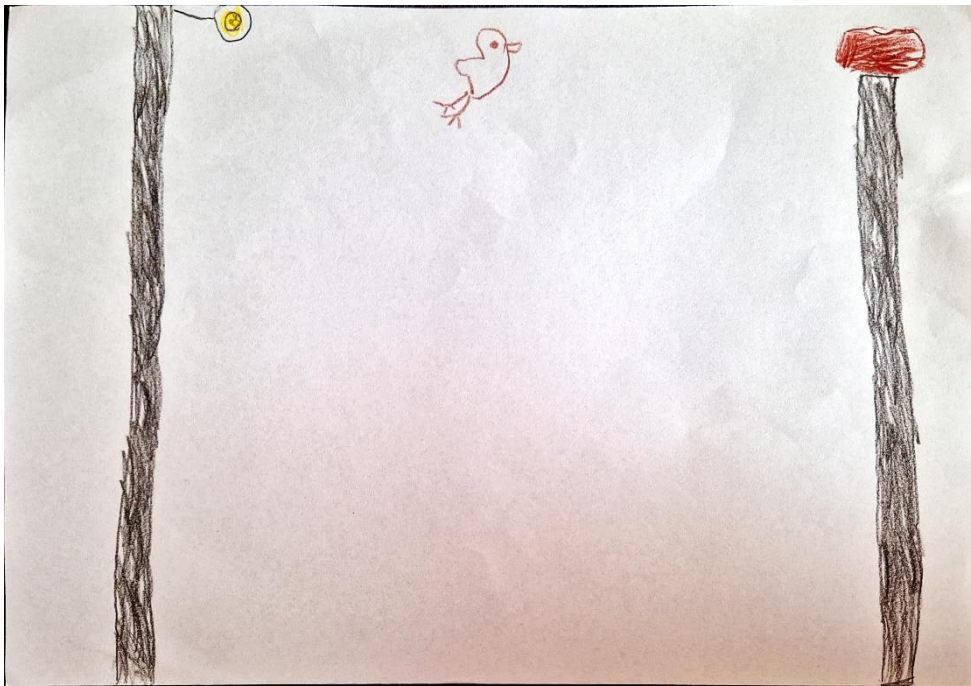
Slika 35: Sličnosti

Slika 36: Sličnosti

Dakle, ova dva crteža su jako slična, gotovo ista. U ovim crtežima ilustracije nisu u velikoj mjeri utjecale na izgled crteža. Sličnosti u ovim crtežima se vidi po smeđoj grani i smeđem velikom gnijezdu. Također se vidi po jajima u gnijezdu i srcu

u gnijezdu. Isto tako ptice su nacrtane na isto mjestu, ali se izgledom razlikuju. Prvi crtež nacrtala je djevojčica od 6 godina, a drugi djevojčica os 7 godina. Kada sam upitala djevojčicu koja je nacrtala drugi crtež što je nacrtala, odgovorila mi je da je nacrtala pticu i njezino gnijezdo. Jaja je nacrtala kako bi lasta dobila braću i sestre, a srce jer je lasta u slikovnici na pismu u kojem traži roditelje nacrtala srce. Cvijeće je nacrtala jer su u slikovnici prikazani cvjetovi na više ilustracija.

Slika 37: Sličnosti

Slika 38: Sličnosti

Također ova dva crteža su jako slična, gotovo ista. Na ove crteže ilustracije nisu imale veliki utjecaj. Slična su po tome što je gnijezdo prikazano na viskom drvetu te po ptici koja leti prema gnijezdu. Prvi crtež je nacrtao dječak od 5 godina, a drugi djevojčica od 5 godina. Sličnost se vidi i prema linija kojima je obojano drveće. Kada sam upitala djevojčicu što je nacrtala odgovorila mi je visoko drvo na kojem je lastino gnijezdo i lastinu mamu kako leti prema gnijezdu. Rekla mi je da je nacrtala visoko drvo jer je u slikovnici mama dugo letjela prema lasti te je to tako naglasila. Najviše joj se sviđjelo kako je mama tražila lastu te je to htjela nacrtati. Dječak je ponovio sve što je djevojčica rekla.

Kako bih spriječila kopiranje dječjih radova djecu bi usmjerila na opažanje najjednostavnijih detalja, tako bih potaknula njihovo stvaralaštvo. Koristila bih i aktiviranje sijećanja jer ono čuva bogatstvo doživljavanja i znanja koje djeca imaju, a to se događa kada s djecom razgovaramo o nečemu što su spontano vidjela i doživjeli u kraćem ili duljem vremenskom periodu. Poticala bih ih na maštanje i da zamisle svoje ilustracije kako bi stvorili nove inačice i slike na temelju pročitane slikovnice. Zamišljanjem djeca stvaraju različite predodžbe i pojmove iz sfere nevidljive stvarnosti. Ponudila bih im igre likovnim materijalima kako bi djeca imala slobodu pri likovnom izražavanju. Potrebno im je omogućiti dovoljno vremena kako bi ostvarili svoje ideje. Također je važno potvrđivanje vrijednosti svakog dječjeg rada jer to daje djetetu sigurnost da je na dobrom putu i da je sposobno za daljnje stvaranje.

Dječak Maksim (5 godina) nacrtao je svoju verziju lastinog doma. Dječak je nacrtao smeđe gnijezdo na sredini papira. Unutar gnijezda je nacrtao svoju verziju laste. Nacrtao je okruglu glavu i okruglo tijelo. Na glavi joj je nacrtao dva kruga koje predstavljaju oči te velika usta u obliku slova u. Krila i noge joj je nacrtaju pomoću linija. Gnijezdo je nacrtao u tonovima smeđe boje jer se u slikovnici pojavljuju različiti tonovi smeđe boje.

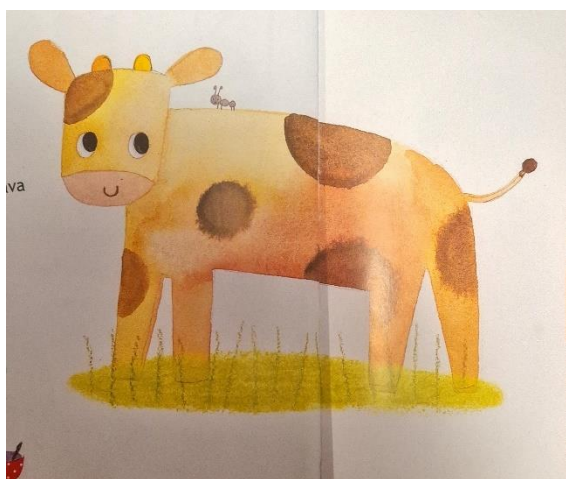

Slika 39: Crtež dječaka Maksima, 5 godina

Djevojčica Tena (6 godina) nacrtala je lastu u domu. Djevojčica je nacrtala kao u slikovnici pčelu u donjem lijevom kutu. Isto kao u slikovnici pčela je žute boje s crnim crtama. Također je nacrtala kravu koja je narančaste boje kao u slikovnici. Ispod krave je nacrtala zelenu travu poput prikaza krave u slikovnici. Lastu je nacrtala na smeđoj grani iznad pčele i krave kako bi naglasila da lasta može letjeti. Lastu je nacrtala crne boje kao i umjetnik u slikovnici. Na ovaj crtež su utjecale ilustracije iz slikovnice.

Slika 40: Crtež djevojčice Tene, 6 godina

Slika 41: Prikaz ilustracije krave u slikovnici

Slika 42: Prikaz ilustracije pčele u slikovnici

Djevojčica Maris (5 godina) za svoju verziju lastinog doma odlučila se nacrtati lastu s rodom. Kako sam ju upitala zašto se je odlučila da to nacrtala odgovorila mi je jer je lasta bila sama, a roda ju je spasila i to joj se jako svidjelo. Djevojčica je nacrtala plavo nebo baš kao u slikovnici. Nebo je prikazano na rubu papira tamno plave boje, a prema sredini papira je svijetlo plave boje. Rodu je nacrtala crnom bojom te je obojila rodin vrat i krila crnom bojom kako bi naglasila rodina perja. Rodu je nacrtala koso kako bi naglasila da je roda veća od laste. Lastu je nacrtala smeđom bojom poput ilustracije u slikovnici te u desnom kutu kao što je u slikovnici nacrtana lasta. Djevojčica je nacrtala u gornjem lijevom kutu tamno smeđu granu sa svijetlo smeđim gnijezdom kako bi roda i lasta imale gdje živjeti. U slikovnici se ne nalazi gnijezdo kod ilustracije rode i laste. U ovom primjeru su ilustracije utjecale na crtež.

Slika 43: Crtež djevojčice Maris, 5 godina

Slika 44: Prikaz ilustracije u slikovnici

13. ZAKLJUČAK

Slikovnice su od izuzetne važnosti za razvoj djece predškolske dobi jer potiču razne vještine. Kroz jednostavne priče i bogate ilustracije, djeca uče nove riječi, razvijaju sposobnost slušanja i razumijevanja te proširuju svoj rječnik. Također pomažu djeci da razvijaju svoju maštu, kreativnost i sposobnost rješavanja problema, dok im također pružaju priliku da istraže različite emocije i situacije. Slikovnice pružaju djeci da stvaraju temelje za uspješno školovanje i cjeloživotnu ljubav prema čitanju. Likovnost u slikovnicama igra ključnu ulogu u razvoju djece predškolske dobi. Kroz vizualne elemente, djeca razvijaju svoju maštu, kreativnost i estetsku osjetljivost. Također pomažu djeci da lakše razumiju priču te potiču njihovu sposobnost povezivanja teksta s vizualnim prikazom. Osim toga, bogate i raznolike slike mogu proširiti dječje vokabulare te im omogućiti da istraže emocije i situacije izvan vlastitog iskustva. U ovom završnom radu definirane su slikovnice, napisana je su opisane njezine funkcije. Napisano je o prvoj hrvatskoj slikovnici te razlika između slikovnice i ilustrirane knjige. Opisana je likovnost slikovnice ta kako podučavati djecu likovnosti. Također je opisano kako djecu praktično podučavati elementima likovnog djela u slikovnici i razlozi zašto djecu treba podučavati likovnost u slikovnicama.

Kroz provedenu likovnu aktivnost potvrdila sam pretpostavku da će likovnost u slikovnici utjecati na izgled dječjih radova. U nekim radovima djeca su crtali prema ilustraciji iz slikovnice, ali nisu ih kopirali, nego su ih crtali na svoj način i pomoću svoje mašte. Neka djeca nisu uopće crtali prema ilustracijama, nego prema svojem izboru. Iz toga sam zaključila da je slikovnica efikasan poticaj i motivacija za likovno izražavanje, a da djeca ne crtaju šablone iz slikovnice. Također sam shvatila da je čitanje slikovnica i razgovor o pročitanoj slikovnici dobra motivacija za provođenje likovnih aktivnosti i dobar način da bi djeca podijelila svoje znanje i shvaćanje slikovnice. Slikovnice uvode djecu u svijet kreativnosti i daje im razne ideje za likovne aktivnosti.

14.LITERATURA

Knjige:

Apel K., Masterson J.J. (2004.) Od glasanja i prvih riječi do početne pismenosti- potpuni vodič za roditelje i odgojitelje . Zagreb: OSTVARENJE

Bukvić Pažin A., Ott Franolić M. (2023.) Velika važnost malih priča: zašto i ako čitati djeci. Zagreb: Ljevak

Križanović M. (2021.) Lastin novi dom. Zagreb: Adopta

Majdanić V. (2019.) Mediji tekst kultura. Zagreb: Ljevak

Majhut B., Batinić Š. (2017.) Hrvatska slikovnica do 1945. Zagreb: Hrvatski školski muzej

Zalar D., Boštjančić M., Schlosser V. (2008.) Slikovnica i dijete. Kritička i metodička bilježnica 1. Zagreb: Golden marketing tehnička knjiga

Mrežne stranice i članci:

Batarelo Kokić, I. Nove razine interaktivnosti dječjih slikovnica. // Školski vjesnik 64, 3(2015), str. 377-398. URL: <https://hrcak.srce.hr/151350>

Martinović, I. i Stričević, I. Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu. // Libellarium 4, 1(2011), str. 39-63.URL: <https://hrcak.srce.hr/92392>

Pintar, Ž. ; Kosec, K. Dječja slikovnica u perspektivi suvremenog roditelja. // Magistra Iadertina 17, 1(2022), str. 107-119. URL: <https://hrcak.srce.hr/284052>

Fotografije:

1. Slika 1. Slikovnica „Plavi oblak“, izvor: <https://mojaknjiga.hr/plavi-oblak/>
2. Slika 2. Slikovnica „Looking at pictures in picturebooks“, izvor: <https://www.amazon.com/Looking-at-Pictures-Picture-Books/dp/090335540X>
3. Slika 3. Slikovnica „ Povijest slika za djecu“, izvor: <https://shop.skolskajniga.hr/povijest-slika-za-djecu.html>
4. Slika 4. Slikovnica „Planina“, izvor: <https://planetzoe.hr/shop/cijena/planina>

5. Slika 5. Slikovnica „Tamo gdje su divlji stvori“, izvor: <https://mvinfo.hr/clanak/maurice-sendak-tamo-gdje-su-divlji-stvori>
6. Slika 6. Slikovnica „Palo s neba“, izvor: <https://shop.skolskaknjiga.hr/palo-s-neba.html>
7. Slika 7. Slikovnica „Ema spava negdje drugdje“, izvor: <https://www.knjizara-dominovic.hr/ema-spava-negdje-drugdje-proizvod-18170/>
8. Slika 8. Slikovnica „Ocean do neba“, izvor: <https://shop.skolskaknjiga.hr/ocean-do-neba.html>
9. Slika 9. Slikovnica „Diktator“, izvor: <https://znanje.hr/product/diktator-slikovnica/205823>
10. Slika 10. Slikovnica „Avanture Petara Zecimira“, izvor: <https://shop.skolskaknjiga.hr/avanture-petra-zecimira.html>
11. Slika 11. Slikovnica „Baš imam sreće“, izvor: <https://marijaottfranolic.blogspot.com/2022/01/divna-slikovnica-bas-imam-srece.html>
12. Slika 12. Slikovnica Japajapac, izvor: <https://brickzine.hr/japajapac-uzivanje-u-svakoju-crtici-i-detalju/>
13. Slika 13. . Skriveni tekstovi u ilustracijama u slikovnici Čarobni zeleni kišobran, izvor: <https://mvinfo.hr/clanak/antoaneta-klobucar-i-korina-hunjak-carobni-zeleni-kisobran>
14. Slika 14. Slikovnica „Lastin novi dom“
15. Slika 15. Slikovnica
16. Slika 16. Slikovnica
17. Slika 17 Slikovnica
18. Slika 18. Slikovnica
19. Slika 19. Slikovnica
20. Slika 20. Slikovnica
21. Slika 21. Slikovnica
22. Slika 22. Slikovnica
23. Slika 23.Slikovnica
24. Slika 24.Slikovnica
25. Slika 25. Slikovnica
26. Slika 26. Slikovnica
27. Slika 27.Slikovnica

28. Slika 28. Crtež lastinog gnijezda (Borna, 6 godina)
29. Slika 29. Ilustracija lastinog gnijezda u slikovnici
30. Slika 30. Crtež psa i žabe (Marija, 5 godina)
31. Slika 31. Ilustracije na naslovnici slikovnice
32. Slika 32. Crtež lastine obitelji (Anastasija, 5 godina)
33. Slika 33. Crtež mame čigre (Emili, 6 godina)
34. Slika 34. Ilustracija u slikovnici obitelji na drvetu
35. Slika 35. Sličnosti
36. Slika 36. Sličnosti
37. Slika 37. Sličnosti
38. Slika 38. Sličnosti
39. Slika 39. Crtež (Maksim, 5 godina)
40. Slika 40. Crtež (Tena, 6 godina)
41. Slika 41. Prikaz ilustracije krave u slikovnici
42. Slika 42. Prikaz ilustracije pčela u slikovnici
43. Slika 43. Crtež (Maris, 5 godina)
44. Slika 44. Prikaz ilustracije u slikovnici

Izjava o izvornosti završnog rada

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

Vlastoručni potpis studenta
